

Povstání v Debři nad Jizerou

Čas ponořil děje 2. světové války zas o něco hlouběji do minulosti. Letos oslavíme již 65. výročí konce krvavého konfliktu, jehož závěr byl na Mladoboleslavsku tvořen bezpočtem šťastných i tragických epizod. Mezi události nejvýznamnější nepochybně patří ozbrojené povstání v Debři nad Jizerou.

V sobotu ráno 5. května 1945 věděli všichni, že válka brzo skončí, nikdo však s jistotou nevěděl, co přinesou další dny, jak rychle budou postupovat spojenecké armády a jak houževnatý bude odpor zbytku německé armády, jež se nacházela v Čechách a části Rakouska. To ráno vypuklo v Praze povstání a Československý rozhlas volal do zbraně. Právě na tuto výzvu se rozeběhla ozbrojená akce v Debři.

Okupanti si jasně uvědomovali vojenský význam Debře, jenž spočívá v železobetonovém mostu T. G. Masaryka přes řeku Jizeru. Po délce mostu byly proto namontovány dřevěné bedýnky určené pro uložení výbušniny. Počítalo se s tím, že most bude odstřelen, aby tak byl kryt německý ústup před postupující sovětskou armádou. První úkol povstalců byl tedy jasný - zabránit zničení mostu. Jedna z vůdčích osobností povstání Josef Ševců (*1914) se po informování na obecním úřadě (dnes strážnice MP) odebral k truhláři Václavu Jírovi (č. p. 46), kde byly nálože z nařízení uskladněny. Vyjmul z nich rozbušky a ty spolu s elektrickým rozvodem ukryl. K hlídání výbušnin byla určena ozbrojená stráž. Následně se Ševců odebral spolu s Oldřichem Plachým (*1905) k němu domů (č. p. 18), kde byla ubytována německá stráž, kterou odzbrojili a předali do Masarykovy základní školy, jež se tak stala internačním místem pro zajatce.

Ke zformování jednotlivých družstev povstalců následně došlo na debřském nádraží. Organizátorem byl Ševců, jenž si při sobě ponechal zatím jediný samopal a ostatní poučil o jeho užití pro případ, že by byl raněn. V tuto chvíli měli povstalci při sobě podle všeho jen několik pušek a pistolí. Část mužů zůstala hlídat nádraží a Ševců se s oddílem odebral přes most pod sokolovnu, kde postavili přes silnici improvizovanou zábranu. Po vydělení stráže u zábrany se přesunuli nad hřbitov na křižovatku ulic Josefodolské a Revoluční, aby tak kontrolovali příjezdy vozidel z Mladé Boleslavi i Kosmonos.

Jan Novák (*1892) z Debře, zaměstnanec německé vojenské správy v Mladé Boleslavi, si na sebe oblékl svůj baloňák, vytlačil kolo Revoluční ulicí a přes Radouč se vydal uvědomit o povstání velení Wehrmachtu. Děti, které jej viděly na křižovatce ulic Revoluční a 5. května, o odjezdu Nováka řekly povstalcům, kteří po něm začali

střílet. Neúspěšně, byl již příliš daleko. Na základě jeho informací bylo do Debře vysláno několik desítek německých vojáků k potlačení povstání.

Mezitím se k povstalcům dostala zpráva o blížící se koloně vojenských vozidel od Boleslavi. Bylo rozhodnuto, že Adolf Drahota půjde naproti vyjednávat o odevzdání zbraní. V tu chvíli se však na Josefodolské ulici objevilo první vozidlo, ze kterého počali na Drahotu pálit němečtí vojáci. Ševců dal okamžitě povel ke střelbě, následkem čehož automobil prorazil silniční patníky a zřítel se na bok před hospodu Na Špici (dnes mateřská školka). Mrtvola řidiče zůstala ležet přeříznuta ve dví pod automobilem, další tři Němci byli zajati a odvedeni k internaci do školy. Zanedlouho se na rovném úseku Josefodolské ulice blížil osobní automobil, na jehož blatníku seděl civilista a již z dálky volal: „Nestřílet!“ Povstalci proto opustili své úkryty, čímž se vystavili smrtelnému nebezpečí, neboť z automobilu začaly pálit samopaly. Jako vynikající střelec se ukázal Václav Janoušek (*1909), který při nastalé palbě povstalců zasáhl řidiče. Vůz sjel ze silnice a narazil do stromu pod sokolovnu. Němci ihned vystoupili a začala vleklá dvouhodinová přestřelka, jejímž výsledkem byli dva mrtví Němci. Třetí stále zůstal se samopalem u kostela, proto se Ševců rozhodl, že se k němu dostane

Sovětský voják s motorkou ve skupince Debránů 10. května, nechýbí ani ruský a italský legionář

z boku přes zahrady při levém břehu Jizery. Na zahradě domu č. p. 11 však narazil na 12 německých vojáků, kteří se snažili dostat podél břehu k mostu a povstalce odříznout. Ševců využil momentu překvapení a vypálil na skupinu plný zásobník ze samopalu. Několik mužů zabil a zranil, 4 vojáci se rozutekli do okolních zahrad, další skočili do Jizery a někteří z nich se zřejmě utopili.

Po uvědomění ostatních o tomto průniku, rozhodl se Ševců dostat se zahradami nad Josefodolskou ulicí do týla nepříteli. Na stráni se setkal s Miroslavem Líbalem (*1914) a Břetislavem Šulcem (*1920), kteří jej uvědomili o tom, že se přes Radouč blíží další němečtí vojáci. Vystoupali proto nahoru do nové zástavby, kde byli další povstalci, mimo jiné Josef Krupička (*1919), jenž se před chvílí vrátil z práce a okamžitě se chopil zbraně. Brzy se rozpoutal boj, při kterém nechýběly ani výbuchy granátů. Z povstalců při něm zemřeli Václav Hofman (*1895), Jindřich Bubeník (*1914) a již jmenovaný Krupička. Ostatní povstalci, obávající se odříznutí od mostu, sestoupili do Debře. Němci proto postupovali dál přes Láskov, ale na stráni narazili na odpor skupiny Václava Vávry (*1887). Bylo zhruba půl páté odpoledne. V přestřelce padl Václav Drahota (*1905), zraněn byl Václav Gabriel, zajat Dobroslav Putnar (*1911), proto bylo rozhodnuto stáh-

Josef Ševců (uprostřed) v době výkonu základní vojenské služby za první republiky

nout se k Josefově Dolu. Mezitím Němci postupovali od Boleslavi po levém břehu Jizery hlouběji do Debře, v boji u kostela sv. Barbory padl František Hozák (*1885).

Povstalci se stahovali za most, ústup kryli z pravého břehu Václav Jizba (*1913), Ševců, Plachý a další, kteří postřelovali i protilehlou stráň, po které se Němci pokoušeli dostat dolů k mostu. Celkem třikrát se jim podařilo je donutit k ústupu zpět na plošinu u Láskova. Při střelbě Němců na pravý břeh byl smrtelně zraněn Rudolf Havelka (*1895), u železničního přejezdu padl Václav Bázner z Bělé pod Bezdězem, raněn byl Josef Herkner z Podlázek. Nepříliš jasná je událost, k níž došlo přímo na mostě, kde se starosta Debře Eduard Sluka (*1897) a ruský legionář František Vantula (*1893) zřejmě pokusili zajmout německého vojáka. Výsledek však znám je, Vantula na mostě padl a Sluka utrpěl průstřel stehna, což mělo za následek jeho plnou invaliditu do konce života.

V této patové situaci, kdy každá ze stran kontrolovala jeden z břehů Jizery, se v Debři uzavřel 5. květen, následně došlo k jednání o klidu zbraní, který se s několika nekrvavými incidenty udržel až do příjezdu Rudé armády 10. května. Podle hlášení revolučnímu vojenskému velitelství v Mladé Boleslavi ze dne 11. května 1945 bylo v Debři 24 bojeschopných mužů, vyzbrojených 6 samopaly, 40 puškami, 8 pistolemi a 8 granáty. Jan Novák byl po válce za přivolání Wehrmachtu odsouzen a popraven, paradoxně vykonal popravu jeho podnájemník, kat František Sedláček, kterému jeho domácí za okupace často vyhrožoval, že jej udá pro poslech zahraničního rozhlasu.

Povstání v Debři se řadí do dlouhého seznamu podobných akcí, které měly zásadní význam při osvobození Evropy od nacismu, jelikož způsobovaly rozvrat v týlu nepříteli a vázaly na sebe německé jednotky, které by jinak byly nasazeny na frontě. Aktéři debřského povstání se nikdy nenazývali hrdiny, své konání považovali za občanskou povinnost vůči vzkříšené Československé republice.

Jiří Filip (e-mail: jirifilip@email.cz)

Most TGM přes Jizeru - strategický bod na mapě